

MANLIGT NÄTVERK

Emma Asplund & Sophie Sjöqvist

Uppsala universitets människorättsklinik

2019

Innehållsförteckning

1 Inledning	2
2 Bakgrund	2
2.1 Introduktion till flyktingrätten och dess rättskällor.....	2
2.2 Kön som flyktinggrund.....	3
2.3 Begreppet manligt nätverk.....	4
2.4 Tillämpningen av manligt nätverk i praxis.....	4
3 Tillämpningen av manligt nätverk strider mot CEDAW och UNHCR:s riktlinjer	8
3.1 Diskriminerande att använda manligt nätverk i skyddsbedömningen.....	8
3.2 Tillämpningen av manligt nätverk strider mot CEDAW.....	9
3.2.1 Artikel 2(d) och (f).....	10
3.2.2 Artikel 15(1).....	12
3.3 Tillämpningen av manligt nätverk strider mot UNHCR:s riktlinjer för internflykt.....	13
4 Manligt nätverk än mer problematiskt när den sökande kommer från Afghanistan	15
4.1 Kvinnor i Afghanistan riskerar i stor utsträckning att utsättas för förföljelse.....	16
4.2 Om en kvinna utsätts för förföljelse är tillgången till ett manligt nätverk utan betydelse.....	19
4.2.1 Jämförelse med andra förföljelsegrunder.....	19
4.2.2 Det manliga nätverket är en del av förföljelsen.....	21
5 Avslutning	22
Källförteckning	24

1 Inledning

Det har visat sig i såväl svensk som internationell praxis att förekomsten av ett manligt nätverk tillmäts betydelse vid bedömningen av om en kvinna riskerar att utsättas för könsrelaterad förföljelse. Det här förfarandet anser vi är felaktigt eftersom det innebär en diskriminering av kvinnor och strider mot UNHCR:s riktlinjer om internflykt. Vidare anser vi att det finns fall där det är än mer problematiskt att låta förekomsten av ett manligt nätverk få betydelse vid asylprövningen, ett sådant exempel är asylprövningen för kvinnor som flyr från Afghanistan.

I den här rättsliga argumentationen ges först en kort introduktion till flyktingrätten och dess relevanta rättskällor. Sedan följer en genomgång av hur manligt nätverk har använts i svenska domstolar samt i Europadomstolen. Efter denna bakgrund följer argumentationen som är uppdelad i två delar. Den första delen tar sikte på varför det, enligt konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (fortsättningsvis kallad kvinnokonventionen eller CEDAW) och UNHCR:s riktlinjer om internflykt, är problematiskt att använda manligt nätverk i asylprövningen. Den andra delen av argumentationen fokuserar på varför det är fel att använda manligt nätverk vid asylprövningen för en kvinna som flytt från könsrelaterad förföljelse i Afghanistan. Slutligen avslutas texten med en sammanfattning av de argument som lyfts fram.

Den här rättsliga argumentationen är skriven inom ramen för Uppsala universitets människorättsklinik som genomförts i samarbete med Asylrättscentrum år 2019. Uppgiften har varit att ta fram argument som kan användas för att visa på att ett manligt nätverk inte ska tillmätas betydelse vid asylprövningen. Vi har avgränsat oss till att skriva om manligt nätverk för flyktingar men det är också möjligt att använda vissa delar av argumentationen för personer med en alternativ skyddsstatusförklaring. Vi som har producerat texten heter Emma Asplund och Sophie Sjöqvist.

2 Bakgrund

2.1 Introduktion till flyktingrätten och dess rättskällor

Flyktingrätten har sin grund i internationell rätt. De svenska reglerna och reglerna på europeisk nivå utgår från 1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning (flyktingkonventionen)

och dess tilläggsprotokoll, 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning. I flyktingkonventionen finns flyktingdefinitionen i artikel 1A(2) och motsvarande definition finns på EU-nivå i artikel 2 skyddsgrundsdirektivet samt i svensk rätt i 4 kap 1 § 1 st utlänningslagen (UtlL). Eftersom flyktingrätten regleras på flera olika nivåer har praxis från flera organ betydelse för tolkningen av den nationella rätten. Ytterligare viktiga rättskällor i svensk rätt är UNHCR:s Handbok om förfarandet och kriterierna vid fastställande av flyktingars rättsliga ställning enligt 1951 års konvention och 1967 års protokoll angående flyktingars rättsliga ställning samt andra slutsatser rörande förfarandet som UNHCR står bakom.¹

Enligt 4 kap 1 § 1 st UtlL är en flykting en person som befinner sig utanför det land som hen är medborgare i därför att hen känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till viss samhällsgrupp och inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, begagna sig av sitt hemlands skydd. Enligt andra stycket i samma paragraf gäller detta oberoende av om det är landets myndigheter som är ansvariga för att personen riskerar att utsättas för förföljelse eller om det är enskilda som utsätter personen för förföljelse och hen inte kan antas bli erbjuden ett effektivt skydd som inte är av tillfällig natur. Det framkommer också i andra stycket att vid bedömningen av om skydd erbjuds beaktas endast skydd som ges av staten eller av parter eller organisationer som kontrollerar hela eller en betydande del av statens territorium.

2.2 Kön som flyktinggrund

I MIG 2011:8 uttrycker Migrationsöverdomstolen att lydelsen i 4 kap 1 § UtlL innebär att kön, ensamt eller i kombination med andra egenskaper hos den förföljde, kan grunda tillhörighet till en viss samhällsgrupp.² Detta uttrycks också i UNHCR:s riktlinjer om könsrelaterad förföljelse samt i utlänningslagens förarbeten.³ Den som på grund av sådan samhällsgruppstillhörighet känner välgrundad fruktan för förföljelse ska anses som flykting, under samma förutsättningar som den som fruktar förföljelse på grund av exempelvis nationalitet eller religiös åskådning. Migrationsöverdomstolen uttrycker vidare att om det inte är hemlandets myndigheter, utan istället

¹ MIG 2006:1.

² MIG 2011:8.

³ Guidelines on International Protection no. 1: Gender-related persecution within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, p 30, Prop 2005/06:6 Flyktingskap och förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning, s 34.

enskilda, som utövar förföljelse så ska flyktingskap föreligga om myndigheterna inte kan antas erbjuda trygghet mot förföljelsen från enskilda. Domstolen hänvisar till artikel 7 i skyddsgrundsdirektivet där det framkommer att skyddet mot förföljelse eller allvarlig skada måste vara verksamt och inte av tillfällig natur samt att ett sådant skydd normalt ges när staten vidtar rimliga åtgärder för att förhindra att en person förföljs eller lider allvarlig skada, bland annat genom att ombesörja att det finns ett effektivt rättssystem för avslöjande, åtal och bestraffning av handlingar som innebär förföljelse eller allvarlig skada och sökanden har tillgång till detta skydd.

2.3 Begreppet manligt nätverk

I mål där könsrelaterad förföljelse aktualiseras prövas ofta om den sökande har tillgång till ett manligt nätverk eller inte. Innan den juridiska betydelsen av manligt nätverk diskuteras ska vi kort beskriva vad som menas med begreppet i praktiken. Med en persons manliga nätverk menas oftast denna persons manliga släktingar. Det kan handla om fäder, bröder, farbröder och söner men också andra män i personens närhet som till exempel en systers makes familj eller en manlig granne. Nätverket av dessa manliga släktingar ska utgöra ett skyddsnät i samhällen där man anser att individer (oftast kvinnor) inte klarar sig utan män som går i god för dem.

2.4 Tillämpningen av manligt nätverk i praxis

Tillämpningen av manligt nätverk utgår från landinformation som har kodifierats genom praxis i nationella och internationella domstolars avgöranden. Begreppet saknar definition i rättskällorna. För att förstå begreppets juridiska innebörd har vi gjort en analys av den praxis som finns att tillgå. För detta syfte sökte vi på ”manligt nätverk” i databaserna Lifos och JUNO och läste samtliga rättsfall vi fick som resultat. Migrationsöverdomstolens domar har ett högre rättskällevärde än domar från migrationsdomstolarna och därför fokuserade vi självklart på Migrationsöverdomstolens domar. Eftersom det endast finns ett fåtal domar där Migrationsöverdomstolen nämner manligt nätverk, har vi dock också använt oss av domar från migrationsdomstolarna. Vi vill understryka att vi är medvetna om vad detta innebär för vår möjlighet att dra slutsatser angående begreppets betydelse och vi menar oss inte ha ett exakt svar på vad den juridiska betydelsen av manligt nätverk är. Vår analys visar dock hur begreppet används av domstolarna.

Utifrån praxisanalysen kan två slutsatser dras om hur manligt nätverk vanligtvis används. Begreppet verkar tillämpas på två sätt: dels i prövningen av själva skyddsgrunden och dels i internflyktsprövningen. Nedan följer en redogörelse för praxis som visar på de två tillämpningsalternativen.

I UM 2857-17 prövar Migrationsdomstolen i Stockholm om den sökande kan anses ha en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sitt kön. Knäckfrågan är om sökanden har gjort det sannolikt att hon saknar manligt nätverk i Afghanistan. Domstolens slutsats lyder som följer: ”Sammantaget bedömer domstolen därmed att sökande saknar manligt nätverk i Afghanistan. Dessa uppgifter ska alltså ligga till grund för domstolens prövning av sökandes skyddsbehov”. Domstolen konstaterar sedan att sökande har gjort sannolikt att hon och hennes barn känner en välgrundad fruktan för att utsättas för förföljelse som är könsrelaterad. Att domstolen skriver att den sökandes uppgifter om hennes icke-existerande manliga nätverk ska ”ligga till grund” för prövningen av hennes skyddsbehov, är ett exempel på det förra av de två ovan nämnda tillämpningssätten. Här blir kvinnans manliga nätverk (eller i det här fallet, avsaknaden av det) direkt avgörande för bedömningen av hennes skyddsbehov.

I ett liknande avgörande (UM 4100-14) prövar Migrationsdomstolen i Malmö om en kvinna uppfyller de nödvändiga förutsättningarna för att vara flykting. Domstolen skriver att sökandes ansökan ”[...] ska prövas med utgångspunkten att hon är ensamstående kristen kvinna från Bagdad utan något manligt nätverk i Irak och att hon inte varit i landet på flera år”. Även i detta fall ansågs kvinnan vara flykting. Skälen för detta var att kvinnan inte varit i Irak på flera år, samt att hon saknade manligt nätverk. Uttrycket ”med utgångspunkten” ger, precis som uttrycket ”ligga till grund för”, intrycket av att det som avses är något som är viktigt för asylbedömningen. Att domstolen använder sig av sådana uttryck måste förstås som att manligt nätverk kan ha betydelse för utgången av en bedömning.

De flesta av domstolens beslut är inte lika tydliga som i exemplen ovan. I många fall är det dock ändå möjligt att se att manligt nätverk fått en betydelse för bedömningen av skyddsbehovet. I MIG 2018:8 prövar Migrationsöverdomstolen en rad olika förföljelsegrunder, varav förföljelse på grund av kön är en. I det här målet får frågan om manligt nätverk inte en fullt lika avgörande betydelse

som i UM 2857-17, men begreppet nämns som en faktor att väga in i bedömningen. När domstolen prövar om ZA är flykting skriver den att den sökande, i egenskap av kvinna utan manligt nätverk, tillhör en särskild riskgrupp. Det här måste tolkas som en faktor som domstolen ser är till fördel för kvinnan i asylprövningen. Om en kvinna saknar manligt nätverk bör hon inte utvisas. I det här fallet saknade sökanden visserligen manligt nätverk, men det fanns också andra omständigheter som vägde över i bedömningen. Dessa innebar att kvinnan, trots avsaknaden av ett manligt nätverk, inte ansågs ha en välgrundad fruktan för förföljelse på grund av kön. Faktum kvarstår dock att manligt nätverk var en aspekt som nämndes i samband med skyddsbedömningen.

I vissa fall har manligt nätverk istället fått betydelse för internflyktsbedömningen. I UM 7796-17 prövar Migrationsdomstolen i Stockholm den sökandes möjligheter till internflykt. I prövningen diskuteras om den sökandes manliga nätverk kan vara ett sådant alternativ. Domstolen börjar med att konstatera att ett internflyktsalternativ i normalfallet inte bör vara relevant för ensamma kvinnor utan manligt nätverk.⁴ Den går sedan vidare till att sammanfatta Migrationsverkets bedömning, vilken framför allt består i att den sökandes farbror bör kunna agera som hennes manliga nätverk. När Migrationsdomstolen gör sin egen bedömning börjar den med att fastslå att en förutsättning för att det ska anses relevant att hänvisa såväl ett barn som en vuxen kvinna till internflykt är att det finns ett manligt nätverk på orten. Sedan diskuteras domstolen om kvinnans farbror kan vara det manliga nätverket och drar slutsatsen att det inte går. I domstolens slutsats skriver den att det inte kan anses vara relevant att hänvisa sökanden till internflykt ”när den enda person som skulle kunna utgöra hennes manliga nätverk där – och därmed *hennes enda skydd* – är en farbror som hon tror bor någonstans i Mogadishu...”⁵ Kvinnan beviljas sedan uppehållstillstånd. Frågan om manligt nätverk finns eller ej fick här en avgörande betydelse för internflyktsbedömningen. Den enda ytterligare aspekten som tas upp är risken för att Al Shabaab kommer att uppmärksamma kvinnan i Mogadishu. Detta diskuteras endast kort, och då av Migrationsverket. Migrationsdomstolen nämner det kortfattat, utan att göra någon närmare bedömning.

I ett annat avgörande från Migrationsdomstolen i Stockholm (UM 9841-13) nämns också manligt nätverk i samband med internflyktsdiskussionen. I sin slutsats skriver domstolen att de sökande,

⁴ Migrationsdomstolen i Stockholm, mål nr UM 7796-17, 2017-10-17, Migrationsdomstolens domskäl.

⁵ Migrationsdomstolen i Stockholm, mål nr UM 7796-17, 2017-10-17, Migrationsdomstolens domskäl.

”om de skulle sakna manligt nätverk i hemprovinsen, istället kan bosätta sig i KRI”. I diskussionen som föregår slutsatsen nämns en rad anledningar till varför KRI är ett rimligt internflyktsalternativ. Däremot skriver domstolen inte varför hemprovinsen skulle vara detsamma. Det enda som sägs angående hemprovinsen är att den kan vara ett relevant internflyktsalternativ om de sökande har ett manligt nätverk där. Även här får alltså manligt nätverk en avgörande betydelse för internflyktsbedömningen.

Avslutningsvis bör nämnas att det också finns viss praxis rörande manligt nätverk från Europadomstolen. Manligt nätverk har blivit aktuellt i två fall vid prövningen av om det skett en kränkning av artikel 3 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR). I fallet R.H. mot Sverige prövade domstolen om en avvisning till Mogadishu skulle innebära en kränkning av artikel 3. Den sökandes manliga nätverk fick betydelse för om den sökandes personliga omständigheter skulle anses vara sådana att en avvisning skulle innebära en kränkning av artikeln.⁶ Domstolen konstaterade att en ensamstående kvinna som saknar manligt nätverk riskerar att få leva under omständigheter som innebär en omänsklig och förnedrande behandling i enlighet med artikel 3 i konventionen.⁷ Eftersom kvinnan ansågs ha ett manligt nätverk förelåg inte en kränkning av artikel 3.⁸ I N. mot Sverige prövades om en utvisning till Afghanistan innebar en kränkning av artikel 3.⁹ På samma sätt som i RH mot Sverige, så prövade domstolen om den sökandes personliga omständigheter var sådan att en utvisning till Afghanistan skulle innebära en kränkning av artikel 3.¹⁰ I detta fall ansågs sökande inte ha tillgång till ett manligt nätverk.¹¹ En utvisning till Afghanistan skulle därför innebära en kränkning av artikel 3.¹²

⁶ R.H. mot Sverige, nr 4601/14, dom meddelad den 10 september 2015, p 68.

⁷ Ibid, p 70.

⁸ Ibid, p 73.

⁹ N. mot Sverige, nr 23505/09, dom meddelad den 20 juli 2010, p 38.

¹⁰ Ibid, p 52.

¹¹ Ibid, p 60-61.

¹² Ibid, p 62.

3 Tillämpningen av manligt nätverk strider mot CEDAW och UNHCR:s riktlinjer

3.1 Diskriminerande att använda manligt nätverk i skyddsbedömningen

Som vi nyss konstaterat så är tillgången till, eller avsaknaden av, ett manligt nätverk en faktor som i den svenska kontexten kan få stor betydelse i bedömningen av om en kvinna känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av sitt kön. Vi menar att detta är problematiskt ur ett människorättsperspektiv. Genom att väga in manligt nätverk i skyddsbedömningen riskerar kvinnor att försättas i situationer där de tvingas ge upp mänskliga rättigheter. Vidare menar vi att användandet av ett sådant förfarande strider mot det internationella åtagande Sverige har i förhållande till kvinnokonventionen.

Att kvinnors skyddsbehov görs beroende av huruvida de har ett manligt nätverk eller inte säger oss att kvinnors situation utan manligt nätverk i många länder är så pass svår att de då har en välgrundad fruktan för förföljelse. Att inte ha ett manligt nätverk innebär att kvinnan riskerar förföljelse och att ha ett manligt nätverk innebär att kvinnan inte riskerar förföljelse. Det manliga nätverket fungerar som en motvikt i skyddsbedömning så att en kvinna, som i övrigt anses ha en välgrundad rädsla för förföljelse, inte längre anses ha det. Det manliga nätverket anses alltså vara ett skydd mot förföljelsen. Huruvida kvinnan anses ha ett skyddsbehov eller inte riskerar alltså att villkoras av hennes tillgång till (eller avsaknad av) ett manligt nätverk.

Om en kvinna som i övrigt anses ha en välgrundad rädsla för förföljelse också har ett manligt nätverk, riskerar hon bedömas inte ha skyddsbehov och därför bli nekad uppehållstillstånd. I teorin ställs alltså kvinnan inför två val. När hon skickas tillbaka till ursprungslandet kan hon välja att leva ensam eller med sitt manliga nätverk. Om hon väljer det förra alternativet innebär det att hon inte har tillgång till sitt manliga nätverk. Kvinnan kommer då att utsättas för den förföljelse som hon ansetts ha en välgrundad fruktan för. Om hon väljer det senare alternativet har hon tillgång till sitt manliga nätverk och behöver inte frukta förföljelsen. Däremot blir kvinnan indirekt tvingad att leva med nätverket för att erhålla det skydd som de förväntas ge henne. Kvinnans skydd blir på så

sätt *villkorat* av att hon är beredd att hela tiden förhålla sig till sitt manliga nätverk. I praktiken är det självfallet så att kvinnan inte har två val. Kvinnan försätts i en situation där hon förmås leva med det manliga nätverket och därmed riskerar att inte vara fri att själv välja var hon vill bo och vart hon vill resa. Kvinnan riskerar alltså att tvingas avstå vissa mänskliga rättigheter.

Vår poäng är att Migrationsverket och migrationsdomstolarna, när de väger in manligt nätverk i bedömningen, indirekt tvingar kvinnor att ge upp vissa rättigheter för att erhålla skydd från förföljelse. Eftersom vi lever i en värld som är präglad av patriarkala strukturer så hamnar män aldrig i situationerna som beskrivits ovan. Ett manligt nätverk blir sällan aktuellt för en mans asylprövning, av den enkla anledningen att asylsökande själv är en man. Dessa situationer är alltså reserverade för kvinnor och beror på att vi lever i en ojämlik värld. Det faktum att vi lever i en ojämlik värld gör dock inte tillämpningen av manligt nätverk mindre klandervärd ur ett "lika inför lagen"-perspektiv. Män och kvinnor ska ha samma förutsättningar vid asylprövningen. Tillämpningen av manligt nätverk, som det ovan beskrivits, skapar olika förutsättningar för prövningen av män och kvinnors asylskäl. Kvinnor och män är således inte lika inför lagen och kvinnor diskrimineras i förhållande till män.

Ett förfarande som det ovan beskrivna är inte i enlighet med Sveriges konventionsåtaganden. Eftersom tillämpningen av manligt nätverk leder till en diskriminering av kvinnor är det intressant att diskutera förfarandets enlighet med kvinnokonventionen som Sverige ratificerade den 5 juni 1980. Kvinnokonventionen är visserligen inte inkorporerad i svensk lag, men domstolarna är skyldiga att tolka svensk lag fördragskonformt. Eftersom Sverige har ratificerat CEDAW är det dessutom rimligt att tänka sig att det finns en politisk vilja att inte bryta mot konventionen. Att bryta mot konventionen kan leda till kritik från FN vilket Sverige vill undvika.

3.2 Tillämpningen av manligt nätverk strider mot CEDAW

I artikel 1 i CEDAW finns en definition av diskriminering av kvinnor. Den lyder som följer:

"... varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av kön som har till följd eller syfte att begränsa eller omintetgöra erkännandet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på

den politiska, ekonomiska, sociala, kulturella, eller medborgerliga området eller något annat område för kvinnor, oberoende av civilstånd, och med jämställdheten som grund, eller åtnjutandet eller utövandet av dessa rättigheter och friheter.”

Genom att tillämpa manligt nätverk på det sätt som beskrivits i avsnitt 3.1 sker en diskriminering av kvinnor i förhållande till män. Eftersom kvinnor och män inte har samma förutsättningar i asylprövningen menar vi att detta innebär en sådan ”åtskillnad på grund av kön som har till syfte att begränsa erkännandet av mänskliga rättigheter på den politiska, ekonomiska, sociala, kulturella, eller medborgerliga området eller något annat område för kvinnor...”. *Åtskillnaden* i fråga handlar om att mäns skyddsbehov inte villkoras av avsaknaden av ett manligt nätverk på det sätt som det gör för kvinnor. *Begränsningen* består då, till följd av åtskillnaden, av att asylsökande kvinnors rätt till en rättvis rättegång och rätt till att vara lika andra inför lagen begränsas (artikel 13 i EKMR). När en kvinna blir utvisad med anledning att hon anses ha tillgång till ett manligt nätverk kränks också, som vi sett ovan i avsnitt 3.1, hennes rätt till frihet. Behandlingen av asylsökande kvinnor är alltså diskriminering av kvinnor enligt CEDAW:s definition.

Eftersom tillämpningen av manligt nätverk innebär diskriminering enligt CEDAW är Sverige skyldigt att vidta vissa åtgärder i enlighet med vad Sverige åtagit sig genom att ratificera CEDAW. De artiklar som är aktuella i förhållande till detta faktum är artikel 2(d) och (f) samt artikel 15(1). Nedan följer en redogörelse för på vilket sätt manligt nätverk strider mot dessa artiklar. Analysen har gjorts utifrån bestämmelsernas ordalydelser, praxis från kvinnokommittén¹³ samt de generella rekommendationer som kommittén ger ut¹⁴.

3.2.1 Artikel 2(d) och (f)

Utgångspunkten i artikel 2 är att konventionsstaterna fördömer diskriminering i alla dess former och åtar sig att vidta vissa åtgärder för att avskaffa denna diskriminering. I Artikel 2(d) stadgas att staterna avstår från att vidta varje diskriminerande handling eller förfarande mot kvinnor och att de åtar sig att säkerställa att myndigheter och offentliga institutioner handlar i överensstämmelse

¹³ Vi har gjort sökningar på följande sökval i OHCHR:s rättsfallsdatabas: organ - CEDAW, beslutstyp - adoption of views, artikel - 2(d) och (f) samt 15. Att beslutstypen “adoption of views” valt beror på att detta är den beslutstyp under vilken kommittén uttrycker hur de olika artiklarna ska tolkas.

¹⁴ Kommittén utfärdar generella rekommendationer i syfte att klargöra hur CEDAW ska tolkas.

med denna skyldighet. I artikel 2(f) uttrycks att konventionsstaterna åtar sig att vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive lagstiftning, för att ändra eller upphäva gällande lagar och förordningar, sedvänjor eller bruk som innebär diskriminering av kvinnor.

Utifrån ordalydelsen i artikel 2(d) så har Sverige alltså åtagit sig att se till att domstolar (som är offentliga institutioner) handlar på ett sätt som inte diskriminerar kvinnor. Enligt ordalydelsen i artikel 2(f) ska Sverige upphäva sedvänjor eller bruk som innebär diskriminering av kvinnor. Dessa två artiklar i kombination bör utgöra en skyldighet för Sverige att sluta tillämpa manligt nätverk på det sätt som vi sett i avsnitt 2.2. Det sätt på vilket Migrationsverket och migrationsdomstolarna använder manligt nätverk bör kunna ses som en sådan sedvana eller ett sådant bruk som artikeln avser.

Den praxis som finns att tillgå angående artikel 2(d) och 2(f) handlar nästan uteslutande om hur stater misslyckats att skydda kvinnor som varit utsatta för mäns våld.¹⁵ Kärnan i alla dessa fall är gemensam: staten har diskriminerat den sökande genom att tillämpa stereotyper när staten försökt att avhjälpa våldet (i kommitténs bedömningar undersöks allt från polisens agerande till domstolarnas resonemang) och att sådana förfarande utgör brott mot konventionen. Det kommittén säger i sina utlåtanden är alltså att den medvetna eller omedvetna tillämpningen av könsstereotyper i rättstillämpningen strider mot artikel 2(d) och (f). Från detta faktum kan följande slutsats dras. I de ovan nämnda fallen har kvinnorna befunnit sig i ett rättssystem som på ytan verkar vara jämställda. I rättssystemen har kvinnor samma formella rätt som män. Trots att rättssystemen varit formellt jämlika, så har resultatet av dess arbete ändå blivit diskriminerande. Detta har berott på att informella faktorer påverkat rättstillämpningen. Dessa informella faktorer (såsom tjänstemäns okunskap och fördomar) har påverkat utgången i målen. När kommittén då slår fast att användandet av könsstereotyper i rättstillämpningen strider mot konventionen, kan det också utläsas en mer generell ståndpunkt. Den säger att även bakomliggande, mer abstrakta faktorer kan påverka rättstillämpningen så att den blir diskriminerande. Det är inte bara formella ojämlikheter som anses strida mot artikel 2, utan även de informella.

¹⁵ Se till exempel CEDAW/C/69/D/103/2016, CEDAW/C/58/D/47/2012, CEDAW/C/57/D/134/2011, CEDAW/C/61/D/24/2009, CEDAW/C/46/D/18/2008, CEDAW/C/39/D/5/2005.

Den tolkning av praxis som redogjorts för ovan får även stöd i kommitténs 28:e generella rekommendation.¹⁶ I skrivelsen utvecklar kommittén hur artikel 2 i CEDAW ska förstås. I öppningsmeningen uttrycks att stater fördömer diskriminering av kvinnor i alla dess former. Detta innebär att stater ska se till att det varken förekommer direkt eller indirekt diskriminering av kvinnor.¹⁷ Direkt diskriminering definieras som olikabehandling av kvinnor som explicit är baserat på könsskillnader. Indirekt diskriminering är när lagar, förordningar, program eller sedvänja framstår som könsneutrala, men i praktiken har en diskriminerande effekt på grund av bakomliggande ojämlikhet. Vi menar att tillämpningen av manligt nätverk är indirekt diskriminering. Det ovan konstaterade kan tillämpas på frågan om manligt nätverk. Asyllagstiftningen är könsneutral i bemärkelsen att den rent formellt behandlar män och kvinnor lika. I praktiken blir den dock diskriminerande eftersom den blundar för en bakomliggande strukturell ojämlikhet. Detta är indirekt diskriminering, vilket strider mot artikel 2 i CEDAW (se slutet av avsnitt 3.1).

3.2.2 Artikel 15(1)

Enligt artikel 15(1) ska konventionsstaterna tillförsäkra män och kvinnor likhet inför lagen. Ordalydelsen är väldigt tydlig. Konventionen ålägger konventionsstaterna att se till att kvinnor och män behandlas lika inför lagen. Eftersom en kvinnas asylprövning riskerar villkoras av kvinnans avsaknad av ett manligt nätverk på ett sätt som en mans asylprövning inte gör innebär det att kvinnor och män behandlas olika inför lagen. Sverige tillförsäkrar alltså inte män och kvinnor likhet inför lagen.

Vid en läsning av kommitténs generella rekommendation no. 28 blir det tydligt att tolkningen av artikel 15 har ett nära samband med artikel 2.¹⁸ Kommittén uttrycker att "artikel 15" föreskriver att kvinnor och män ska vara lika inför lagen och åtnjuta samma legala skydd. Sedan uttrycks vidare att stater, under artikel 2, måste vidta alla lämpliga åtgärder för att garantera verklig jämlikhet mellan män och kvinnor. Senare i rekommendation framgår att artikel 15 också ska

¹⁶ General recommendation no. 28 on the core obligations of State parties under article 2 of the Convention of the Elimination of all forms of Discrimination against Women, p 16.

¹⁷ Ibid, p 16.

¹⁸ General recommendation no. 33 on women's access to justice, CEDAW/C/GC/33, se t ex p 6.

tolkas som ett konventionskrav om verklig jämlikhet mellan män och kvinnor.¹⁹ Artikel 2 och 15 nämns hela tiden tillsammans. Både artikel 2 och artikel 15 ska också till exempel tolkas så att de ställer krav på *verklig* jämlikhet mellan män och kvinnor. “Verklig jämlikhet” innebär inte bara innehållet i lagar är icke-diskriminerande, utan också att rättsväsendet har tillräcklig kunskap för att kunna möta kränkning av kvinnors rättigheter.²⁰ Eftersom artikel 2 och artikel 15 ska tolkas på liknande sätt blir konsekvenserna för vårt argument detsamma under artikel 15(1) som under artikel 2. Även praxis är densamma (i alla de fall som kommittén prövat artikel 15, så har de även prövat artikel 2).

3.3 Tillämpningen av manligt nätverk strider mot UNHCR:s riktlinjer för internflykt

Som praxisgenomgången visar kan avsaknaden av eller tillgången till ett manligt nätverk vara avgörande för om det ska anses finnas relevanta internflyktsalternativ för den asylsökande. Bedömningen av internflyktsalternativ blir endast aktuell om den sökande anses ha skyddsbehov. Eftersom internflyktsbedömningen i sin tur är avgörande för om en person ska få sin ansökan beviljad är det av stor betydelse att den går till på rätt sätt. Tyvärr verkar så inte vara fallet i många avgöranden där manligt nätverk givits betydelse för internflyktsbedömningen.

I UNHCR:s riktlinjer för internflykt ger FN-organet två analysmetoder (“sets of analyses”) för hur internflyktsbedömningen ska göras.²¹ Riktlinjerna har utfärdats i överensstämmelse med UNHCR:s mandat, som organet fått genom artikel 35 i 1951 års flyktingkonvention. Att UNHCR:s riktlinjer för internflykt är en viktig rättskälla inom svensk rätt framgår av MIG 2006:1 och MIG 2009:4.²²

UNHCR kallar analysmetoderna för relevansanalysen (“the Relevance Analysis”) och rimlighetsanalysen (“the Reasonableness Analysis”). Ett internflyktsalternativ behöver vara både relevant och rimligt. Om det inte är relevant så behöver det heller inte prövas om det är rimligt.

¹⁹ Ibid, p 22.

²⁰ Ibid, p 22.

²¹ Guidelines on International Protection no.4: “Internal Flight or Relocation Alternative” within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, s 3.

²² MIG 2006:1, MIG 2009:4.

Nedan följer en analys av den argumentation kring internflyktbedömningarna som domstolarna fört i de ovan refererade rättsfallen utifrån denna analysmetod.

I de ovan refererade rättsfallen är det oklart om migrationsdomstolarna utgått från dessa två analysmetoder för att pröva om internflyktsalternativ finns. I UM 7796-17 skriver domstolen visserligen att det, för att ett internflyktsalternativ ska kunna anses föreligga, dels måste vara fråga om ett relevant alternativ och dels att det ska vara rimligt att utlänningen begagnar sig av ett sådant alternativ. På vilket sätt relevans- och rimlighetsanalysen sedan får betydelse för prövningen är dock ingenting som domstolen redovisar. I UM 9841-13 framgår det inte överhuvudtaget att domstolen använt sig av detta analyssätt.

Den del av analysmetoden som framförallt har relevans för sättet på vilket manligt nätverk används i internflyktsbedömningen är relevansanalysen. I den ingår särskilda riktlinjer för hur internflyktsmöjligheten bör prövas, dels när den som förföljer är staten själv och dels när förföljaren är en icke-statlig aktör. Om det är statliga aktörer som utgör hotbilden är presumptionen att ett internflyktsalternativ överhuvudtaget inte är relevant, eftersom en statlig aktör antas kunna agera i hela landet. Om det är staten som förföljer kan därför inte ett manligt nätverk överhuvudtaget komma på fråga som ett internflyktsalternativ. Om hotbilden kommer från en icke-statlig aktör ska tyngdpunkten i internflyktsbedömningen ligga i om staten kan och är villiga att ge skydd. Detta stadgas även i artikel 7 och 8 i skyddsgrundsdirektivet. Inte heller i dessa fall kan därför tillgången till ett manligt nätverk rimligtvis ha någon betydelse för bedömningen.

I UM 7796-17 refererar Migrationsdomstolen i Stockholm till Migrationsverkets rättsliga ställningstagande angående situationen i Somalia. I domstolens egen sammanfattning av denna skriver den att ”kvinnor, barn och internflyktingar är särskilt utsatta för våld och andra övergrepp framförallt eftersom tillgången till skydd är mycket begränsat”. Domstolen konstaterar alltså att kvinnors tillgång till skydd i Somalia är mycket begränsat. Med ”skydd” åsyftas, som nyss nämnt, ett statligt eller organisatoriskt skydd. Det kvinnorna ska skyddas mot är förföljelse av privata aktörer. Domstolen gör således bedömningen att skyddet för kvinnor mot privata aktörer är mycket begränsat. Efter detta fastställande borde bedömningen därför vara klar. Eftersom skyddet är ”mycket begränsat” kan man fråga sig om det överhuvudtaget är relevant att gå vidare i

bedömningen. Oavsett hur det är med den saken, så kan ett manligt nätverk aldrig vara ett sådant fullgott skydd som krävs enligt relevansanalysen. Endast statligt skydd kan vara ett sådant skydd.

I UM 9841-13 så har Migrationsdomstolen överhuvudtaget inte nämnt frågan om statligt skydd. Där tycks den endast fokusera på rimlighetsanalysen. Det är först i rimlighetsanalysen som vi ser att tillgången till manligt nätverk möjligen kan tillägnas en betydelse för bedömningen som överensstämmer med UNHCR:s riktlinjer. I rimlighetsanalysen ska bedömaren fråga sig om den sökande, i det aktuella landets kontext, kan leva ett relativt normalt liv utan att otillbörliga umbäranden. När bedömningen görs ska den sökandes personliga förhållanden tillmätas betydelse. Ett exempel på detta kan vara att närvaron av familjemedlemmar kan garantera den sökandes materiella och psykologiska välmående. Sökandes möjligheter till ekonomisk överlevnad (exempelvis möjligheter till jobb och medicinsk vård) ska också analyseras. Tillgången till ett manligt nätverk kan få betydelse för åtminstone materiellt välmående och ekonomisk överlevnad.

I UM 9841-13 tycks Migrationsdomstolen gått direkt in på rimlighetsanalysen i bedömningen av om det finns internflyktsalternativ. I domen prövar domstolen om internflykt är möjlig gentemot två möjliga områden: de sökandes hemprovins och KRI. Prövningen i förhållande till hemprovinsen handlar bara om huruvida de sökande har ett manligt nätverk där, medan det i prövningen av KRI tas upp aspekter angående de sökandes möjligheter att få jobb och medicinsk vård. Även om domstolen givit vikt åt det manliga nätverket i en del av bedömningen där det faktiskt kan vara relevant, så kvarstår faktum att den inte först prövat om staten kan och är villig att erbjuda skydd. Domstolen har återigen tillämpat manligt nätverk på ett sätt som inte är i enlighet med Sveriges internationella åtaganden.

4 Manligt nätverk än mer problematiskt när den sökande kommer från Afghanistan

I tidigare avsnitt har vi argumenterat för att användandet av manligt nätverk i asylärenden är diskriminerande och i strid med kvinnokonventionen och UNHCR:s riktlinjer. I det här avsnittet

kommer vi att förklara varför det är än mer problematiskt att använda manligt nätverk i fall där en kvinna har flytt från Afghanistan. Att använda manligt nätverk i skyddsbedömningen när en kvinna har flytt från Afghanistan skulle, på grund av hur situationen för kvinnor i Afghanistan ser ut, strida mot grundläggande mänskliga rättigheter. Det finns framförallt två huvudargument som kommer att förklaras närmare i detta avsnitt. För det första föreligger en stor risk att en kvinna i Afghanistan utsätts för förföljelse och det kan inte krävas att hon vidtar åtgärder som inskränker hennes mänskliga rättigheter för att undvika förföljelsen. För det andra beror förtrycket av kvinnor i Afghanistan på samhällets attityder, starka kulturella övertygelser och en social struktur som förstärker diskriminering. Det är naivt att tänka sig att de personer som tillhör kvinnans manliga nätverk skulle stå utanför dessa normer och en kvinna som hänvisas till ett manligt nätverk i Afghanistan riskerar därför att bli illa behandlad.

4.1 Kvinnor i Afghanistan riskerar i stor utsträckning att utsättas för förföljelse

Bedömningen av om en person kan klassas som flykting är alltid individuell och behöver göras utifrån omständigheterna i varje enskilt fall. Den kommande argumentationen kommer dock att, utifrån den landinformation som finns, förklara varför kvinnor i Afghanistan i stor utsträckning riskerar att utsättas för könsrelaterad förföljelse. Det finns ingen exakt definition av vad som utgör förföljelse men det har i skyddsgrundsdirektivet och UNHCR:s handbok uttryckts att *allvarliga människorättskränkningar* utgör förföljelse.²³ Allvarliga människorättskränkningar är till exempel kränkningar av de rättigheter som enligt EKMR är absoluta.²⁴ Till de absoluta rättigheterna hör till exempel rätten till liv (artikel 2) och förbudet mot tortyr (artikel 3).²⁵ Enligt UNHCR:s handbok och skyddsgrundsdirektivet kan även flera händelser som var för sig utgör människorättskränkningar tillsammans anses vara så allvarliga att de når upp till nivån för förföljelse.²⁶

²³ UNHCR, Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection, p 51, Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011. (skyddsgrundsdirektivet) art 9.1 a.

²⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 (skyddsgrundsdirektivet) art 9.1 a.

²⁵ Artikel 15 EKMR.

²⁶ Skyddsgrundsdirektivet art 9.1 b, UNHCR, Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status and Guidelines on International Protection, p 51.

Kvinnor i Afghanistan riskerar att utsättas för flera olika människorättskränkningar. En av de allvarligaste kränkningarna en kvinna i Afghanistan riskerar att utsättas för är så kallade oskuldskontroller. UNHCR:s riktlinjer gällande Afghanistan beskriver hur kvinnor som anklagas för äktenskapsbrott eller utomäktenskapligt sex och kvinnor som är offer för sexualbrott utsätts för så kallade oskuldstester. Detta trots att strafflagstiftningen som trädde i kraft i Afghanistan i februari 2018 kriminaliserar dessa tester. De så kallade oskuldstesterna har beskrivits som sexuella övergrepp och tortyr.²⁷ Att oskuldstester kan ses som tortyr stärks också av praxis från Europadomstolen. I fallet *Jalloh v. Germany*²⁸ konstaterar Europadomstolen att en ofrivillig medicinsk undersökning som utförs för att säkra bevis för att ett brott har begåtts kan vara omänsklig och förnedrande behandling och därmed i strid med artikel 3 i EKMR. I Afghanistan är det ett brott för kvinnor att ha sex utanför äktenskapet (vilket i sig är uppenbart orimligt) och de så kallade oskuldstesterna kan därför jämföras med medicinska undersökningar som görs för att samla bevis för att ett brott har begåtts. I det nämnda fallet från Europadomstolen, som bedöms nå upp till nivån som krävs för att räknas som omänsklig och förnedrande behandling enligt artikel 3, blir en person fasthållen och tvingas inta kräkmedel för att kunna kräkas upp droger som polisen sett personen svälja. Europadomstolen tar upp flera olika faktorer att ta hänsyn till när det ska avgöras om en kränkning har skett eller inte. Bland annat ska det undersökas om undersökningen är nödvändig för att få fram bevis samt utredas vilken fysisk och psykisk skada som orsakas av undersökningen. I fallet med så kallade oskuldstester kan konstateras att de är oerhört ingripande i den personliga integriteten och orsakar såväl fysiskt som psykiskt lidande. Testerna utförs ofta med manliga vakter närvarande och kombineras med hot och förödmjukelse vilket ökar den psykiska smärtan och förlänger lidandet.²⁹ Det finns inte heller något som talar för att undersökningen skulle vara nödvändig för att samla in bevis, tvärtom så går det inte att fastställa om någon har haft sex eller inte utifrån en undersökning.³⁰ Utifrån den här jämförelsen finns det, enligt vår mening, skäl att anse att dessa så kallade oskuldstester når upp till den nivå av obehag som krävs för att bryta mot Europakonventionens artikel 3.

²⁷ Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-seekers from Afghanistan, Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 30 August 2018 HCR/EG/AFG/18/02 s 72 f.

²⁸ *Jalloh v. Germany*, nr 54810/00, dom meddelad den 11 juli 2006.

²⁹ Afghanistan's självständiga människorättskommitté (AIHRC), *Forced Gynecological Exams As Sexual Harassment and Human Rights Violation*, 2015, s 9 f.

³⁰ <https://www.rfsu.se/sex-och-relationer/for-dig-som-undrar/kropp-och-kon/fittfakta/slidkrans-modomshinna/> 2019-12-01.

Dessa så kallade oskuldstester utförs som tidigare nämnts när kvinnor anklagas för äktenskapsbrott eller när kvinnor anmäler sexualbrott. I Afghanistan straffas kvinnor som rymmer eller påträffas utomhus ensamma eller med män de inte är gifta eller släkt med för försök till “zina”/utomäktenskapligt sex.³¹ Detta innebär i praktiken att kvinnor riskerar att utsättas för omänsklig och förnedrande behandling enbart genom att vistas utomhus ensamma eller i “fel” manligt sällskap.

Förutom risken att utsättas för omänsklig och förnedrande behandling i form av oskuldstester riskerar kvinnor också att utsättas för diskriminering och andra former av människorättskränkningar. I UNHCR:s riktlinjer gällande Afghanistan beskrivs situationen för kvinnor. UNHCR hänvisar exempelvis till the Asia Foundation som uttrycker att kvinnor har begränsad tillgång till utbildning och sjukvård, begränsad rörelsefrihet, drabbas av orättvisa straff för “moralbrott”, tvångsäktenskap och våld. Från samma riktlinjer framkommer också att implementeringen av lagstiftning för att skydda kvinnors rättigheter går långsamt och att även om Afghanistans lag mot våld mot kvinnor (EVAW/Law on Elimination of Violence Against Women) kriminaliserar vissa brott mot kvinnor så får den inget genomslag eftersom myndigheterna saknar viljan att implementera lagen. Kvinnor har fortsatt liten tillgång till rättvisa.³² I riktlinjerna framkommer också att Afghanistans självständiga människorättskommitté (AIHRC) år 2018 uttryckte att våld mot kvinnor är “*one of the most serious human rights challenges in Afghanistan*” och att våld mot kvinnor inkluderar hedersmord, kvinnorov, våldtäkter, sexuella trakasserier, tvångsaborter och våld i hemmet. Eftersom sex utanför äktenskapet i Afghanistan ses som en vanära för familjen riskerar våldtäktsoffer utfrysning, tvångsaborter, fängelse eller till och med döden.³³ FN:s befolkningsfond (UNFPA) skriver i sin Country Programme Action Plan för Afghanistan att uppskattningsvis 87% av alla kvinnor i Afghanistan utsätts för minst en form av fysiskt, sexuellt eller psykiskt våld eller tvångsäktenskap under sin livstid.³⁴

³¹ Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-seekers from Afghanistan, Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 30 August 2018 HCR/EG/AFG/18/02 s 79. T. Wimpelmann, Adultery, Rape, and Escaping the House: The Protection and Policing of Female Sexuality in Afghanistan, CMI Working Paper Number 9, December 2017, s 8.

³² Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan, Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 30 August 2018 HCR/EG/AFG/18/02, s 70.

³³ Ibid, s 71 f.

³⁴ Country Programme Action Plan 2015-2019 Between the Government of the Islamic Republic of Afghanistan and the United Nations Population Fund (UNFPA), s 8.

I UNHCR:s riktlinjer om könsrelaterad förföljelse uttrycks att det inte är något tvivel om att våldtäkter och andra former av könsrelaterat våld som till exempel könsstympning, våld i hemmet och trafficking är sådana handlingar som tillfogar allvarlig smärta samt såväl fysiskt som psykiskt lidande och har använts som former av förföljelse.³⁵ Utöver de så kallade oskuldstesterna riskerar kvinnor alltså att utsättas för förföljelse av andra anledningar. Den sammanvägda risken att utsättas för såväl allvarliga människorättskränkningar som människorättskränkningar bör rimligtvis klassas som förföljelse i flyktingdefinitionens mening.

4.2 Om en kvinna utsätts för förföljelse är tillgången till ett manligt nätverk utan betydelse

4.2.1 Jämförelse med andra förföljelsegrunder

Som konstaterats ovan behöver alltid en individuell bedömning av flyktinggrunden göras och det är inte säkert att exakt alla kvinnor i Afghanistan är att anse som förföljda. Mycket talar dock för att många kvinnor i Afghanistan i stor utsträckning riskerar att utsättas för förföljelse. Denna bedömning bör inte påverkas av att kvinnan kan ha möjlighet att undgå förföljelse genom att ha ett manligt nätverk. Till stöd för att förföljelsebedömningen inte bör påverkas av huruvida en kvinna har tillgång till ett manligt nätverk eller inte kan resonemang från andra förföljelsegrunder användas.

I UNHCR:s riktlinjer om ansökan om flyktingskap grundad på religion uttrycks att den religiösa tron, identiteten eller livsstilen ses som så grundläggande för den mänskliga identiteten att det inte kan krävas att en person gömmer, ändrar eller avsäger sig den för att undvika förföljelse.³⁶ Samma argument tas också upp av Europadomstolen i fallet F.G. mot Sverige där domstolen hänvisar till UNHCR:s riktlinjer.³⁷ EU-domstolen har i de förenade målen C-199/12-C-201/12 X, Y och Z (2013), som handlar om förföljelse på grund av sexuell läggning, slagit fast att det inte är tillåtet att förvänta sig att en asylsökande hemlighåller sin homosexualitet i ursprungslandet för att

³⁵ Guidelines on International Protection no. 1: Gender-related persecution within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, p 9.

³⁶ Guidelines on International Protection no. 6: Religion-Based Refugee Claims within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees, p 13.

³⁷ F.G. mot Sverige, nr 43611/11, dom meddelad den 23 mars 2016, p 52.

undvika förföljelse.³⁸ Domstolen motiverar detta med att ett krav på att medlemmarna av en samhällsgrupp som har samma sexuella läggning ska hemlighålla sin läggning strider mot själva erkännandet att det är fråga om en egenskap som är så grundläggande för identiteten att de berörda personerna inte får tvingas avsvära sig den.³⁹

I fall där flyktingskap grundar sig på religion eller sexuell läggning är det alltså klarlagt att det inte kan krävas att en person hemlighåller en egenskap som är grundläggande för identiteten att personen inte kan tvingas avsvära sig den. Det som är problematiskt med att behöva hemlighålla en egenskap är att det innebär en anpassning till ett visst sätt att leva, vilket i sin tur innebär en inskränkning i den personliga friheten. Att som kvinna behöva leva med, och förhålla sig till, ett manligt nätverk innebär också en anpassning till ett visst sätt att leva och inskränkningar i den personliga friheten. På samma sätt som det inte kan krävas att en person hemlighåller vissa personliga egenskaper och därmed tvingas till inskränkningar i sin personliga frihet bör det inte krävas att en kvinna lever med ett manligt nätverk och därmed tvingas till liknande inskränkningar. Det kan också nämnas att situationen i Afghanistan gör att familjer i vissa fall klär ut sina döttrar till pojkar för att de ska ha en chans att få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda.⁴⁰ Detta är ett exempel på att flickor i vissa fall hemlighåller sin identitet som just flickor.

I ovan nämnda rättsfall från EU-domstolen uttrycker domstolen också att när det är fastställt att personen kommer att löpa en verklig risk för förföljelse ska inte hänsyn tas till att hen, som homosexuell, skulle kunna undvika den risken genom att iaktta större återhållsamhet än en heterosexuell person gör när han eller hon ger uttryck för sin sexuella läggning.⁴¹ Detta bör innebära att inte heller hänsyn ska tas till att en kvinna kan undvika risken för förföljelse genom att iaktta större försiktighet än en man när hon åtnjuter sina grundläggande rättigheter. En man i Afghanistan behöver inte anpassa sig till ett manligt nätverk för att kunna till exempel utnyttja sin rörelsefrihet och därför bör det inte heller krävas av en kvinna.

³⁸ Domstolens dom av den 7 november 2013, Minister voor Immigratie en Asiel mot X (C-199/12) och Y (C-200/12) och Z mot Minister voor Immigratie en Asiel (201/12) ECLI:EU:C:2013:720, p 71.

³⁹ Ibid punkt 70.

⁴⁰ Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-seekers from Afghanistan, Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), 30 August 2018 HCR/EG/AFG/18/02, fotnot 444, s 69.

⁴¹ Domstolens dom av den 7 november 2013, Minister voor Immigratie en Asiel mot X (C-199/12) och Y (C-200/12) och Z mot Minister voor Immigratie en Asiel (201/12) ECLI:EU:C:2013:720, p 75.

4.2.2 Det manliga nätverket är en del av förföljelsen

Utöver denna jämförelse med andra förföljelsegrunder finns det ytterligare ett argument för att förekomsten av ett manligt nätverk inte bör påverka bedömningen av om en kvinna i Afghanistan utsätts för förföljelse eller inte. Hela det Afghanska samhället genomsyras av en diskriminering av kvinnor. Det är inte möjligt att frikoppla det manliga nätverket från samhällets värderingar utan det manliga nätverket är en del av förtrycket. Afghanistan karaktäriseras av attityder, stark kulturell övertygelse och en social struktur som förstärker diskriminering.⁴² Som nämnts tidigare utgörs det manliga nätverket ofta av familj eller släktingar som i många fall är de som utövar förtrycket mot kvinnor. I EU:s landguide från 2019 framkommer att stora delar av det Afghanska samhället ser våld i hemmet som acceptabelt och våldtäkt inom äktenskapet är inte straffbart. Kvinnor som flyr från sina män och söker hjälp från samhället har återlämnats av polisen till sina familjer eller blivit straffade för ”moral crimes”.⁴³ Det finns också flera skadliga traditioner som präglar Afghanistan. Exempel på skadliga traditioner som utövas av familjemedlemmar är till exempel olika former av tvångsäktenskap. UNHCR lyfter fyra olika typer av tvångsäktenskap. 1) kvinnor och flickor säljs för en bestämd mängd varor eller pengar eller för att lösa en familjeskuld, 2) baad, en sorts tvistelösning där den familj som har gjort något kränkande erbjuder den förörrättade familjen en flicka för äktenskap, 3) baadal, en överenskommelse mellan två familjer att ”byta” döttrar genom äktenskap och 4) änkor tvingas gifta sig med en man från den bortgångna makens familj. Dessa skadliga traditioner härstammar från en diskriminerande syn på kvinnans roll och position i det Afghanska samhället.⁴⁴ Det är absurt att tänka sig att det manliga nätverk som en kvinna hänvisas till för skydd på något sätt står utanför de rådande normerna i samhället. Som konstaterats ovan riskerar många kvinnor att utsättas för människorättskränkningar i form av sexuellt våld och skadliga traditioner av just de personer som ska utgöra det manliga nätverket.

⁴² European Asylum Support Office Country Guidance: Afghanistan. Guidance note and common analysis. The country guidance represents the common assessment of the situation in the country of origin by EU Member States. June 2019, s 60.

⁴³ Ibid, s 60.

⁴⁴ Ibid, s 61 f.

5 Avslutning

Sammanfattningsvis kan konstateras att det av flera anledningar är fel att låta tillgången till ett manligt nätverk få betydelse vid asylprövningen. Nedan följer en sammanfattning av våra fyra huvudargument.

För det första står det i strid med CEDAW att väga in manligt nätverk i bedömningen eftersom kvinnor och män i så fall inte har samma förutsättningar i asylprövningen. Kvinnors skyddsbehov, till skillnad från mäns skyddsbehov, villkoras av en avsaknad av ett manligt nätverk vilket är en sådan ”åtskillnad på grund av kön som har till syfte att begränsa erkännandet av mänskliga rättigheter på den politiska, ekonomiska, sociala, kulturella, eller medborgerliga området eller något annat område för kvinnor...” som är otillåten enligt CEDAW.

För det andra är det inte heller tillåtet att använda manligt nätverk vid bedömningen av om det finns ett relevant internflyktsalternativ eftersom det står i strid med UNHCR:s riktlinjer för internflykt. I riktlinjerna framkommer att ett internflyktsalternativ behöver vara både relevant och rimligt. I rimlighetsbedömningen kan det möjligtvis vara i enlighet med riktlinjerna att tillmäta manligt nätverk betydelse. För att avgöra om ett internflyktsalternativ är relevant är dock huvudfrågan huruvida staten kan och är villiga att ge skydd. Ett manligt nätverk kan inte ersätta statens skydd och ska därmed inte tillmätas betydelse i bedömningen av om ett internflyktsalternativ är relevant.

För det tredje finns ytterligare problem med att tillmäta förekomsten av manligt nätverk betydelse i prövningar där kvinnor har flytt från Afghanistan. Många kvinnor i Afghanistan riskerar att utsättas för såväl allvarliga människorättskränkningar som människorättskränkningar i den utsträckning att det klassas som förföljelse i flyktingkonventionens mening. Denna flyktingstatus bör inte påverkas av att kvinnan skulle kunna undvika förföljelsen genom att anpassa sig till ett manligt nätverk. I fall gällande religion och sexuell läggning har det konstaterats att religionen och den sexuella läggningen är så grundläggande för den mänskliga identiteten att det inte kan krävas att en person gömmer, ändrar eller avsäger sig den för att undvika förföljelse. På samma sätt som det inte kan krävas att en person hemlighåller vissa personliga egenskaper och därmed tvingas till inskränkningar i sin personliga frihet bör det inte krävas att en kvinna lever med ett manligt nätverk

och därmed tvingas till liknande inskränkningar. EU-domstolen har också konstaterat att det inte kan krävas att en homosexuell person ska iaktta större återhållsamhet än en heterosexuell person när hen ger uttryck för sin sexuella läggning för att undvika förföljelse. På samma sätt bör det inte heller krävas att en kvinna iakttar större försiktighet än en man när hon åtnjuter sina grundläggande mänskliga rättigheter.

Slutligen finns det ytterligare en anledning till att det är orimligt att tillmäta förekomsten av manligt nätverk betydelse i asylprövningen när det gäller kvinnor som kommer från Afghanistan. Hela det Afghanska samhället präglas av en diskriminering av kvinnor och det är inte möjligt att frikoppla det manliga nätverket från samhällets värderingar. Det manliga nätverket är en del av förtrycket och kvinnor utsätts för människorättskränkningar i form av sexuellt våld och skadliga traditioner av just de personer som ska utgöra det manliga nätverket.

Källförteckning

Rättsfall och avgöranden

Migrationsöverdomstolen

MIG 2018:8

MIG 2011:8

MIG 2009:4

MIG 2006:1

Migrationsdomstolarna

Migrationsdomstolen i Stockholm, mål nr UM 7796-17, meddelad 2017-10-17

Migrationsdomstolen i Stockholm, mål nr UM 2857-17, meddelad 2017-08-29

Migrationsdomstolen i Malmö, mål nr UM 4100-14, meddelad 2014-11-13

Migrationsdomstolen i Stockholm, mål nr UM 9841-13, meddelad 2014-05-13

Europadomstolen

F.G. mot Sverige, nr 43611/11, dom meddelad den 23 mars 2016

R.H. mot Sverige, nr 4601/14, dom meddelad den 10 september 2015

N. mot Sverige, nr 23505/09, dom meddelad den 20 juli 2010

Jalloh v. Germany, nr 54810/00, dom meddelad den 11 juli 2006

EU-domstolen

Domstolens dom av den 7 november 2013, Minister voor Immigratie en Asiel mot X (C-199/12) och Y (C-200/12) och Z mot Minister voor Immigratie en Asiel (201/12) ECLI:EU:C:2013:720

CEDAW

CEDAW/C/69/D/103/2016

CEDAW/C/58/D/47/2012

CEDAW/C/57/D/134/2011

CEDAW/C/61/D/24/2009

CEDAW/C/46/D/18/2008

CEDAW/C/39/D/5/2005

Offentligt tryck

Offentligt tryck från Sverige

Migrationsverket, *Rättsligt ställningstagande angående utredning och bedömning av förföljelse på grund av kön avseende kvinnor - SR 26/2017*, 2017-06-26

Offentligt tryck från EU

European Asylum Support Office, *Country Guidance: Afghanistan. Guidance note and common analysis*, juni 2019

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/95/EU av den 13 december 2011 om normer för när tredjelandsmedborgare eller statslösa personer ska anses berättigade till internationellt skydd, för en enhetlig status för flyktingar eller personer som uppfyller kraven för att betecknas som subsidiärt skyddsbehövande, och för innehållet i det beviljade skyddet (skyddsgrundsdirektivet)

Övriga källor

FN

CEDAW, *General recommendation no. 28 on the core obligations of State parties under article 2 of the Convention of the Elimination of all forms of Discrimination against Women*,

CEDAW, *General recommendation no. 33 on women's access to justice*, CEDAW/C/GC/33

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Guidelines on International Protection No. 1: Gender-Related Persecution Within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, 7 May 2002, HCR/GIP/02/01

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Guidelines on International Protection No. 4: "Internal Flight or Relocation Alternative" Within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, 23 July 2003, HCR/GIP/03/04

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Guidelines on International Protection No. 6: Religion-Based Refugee Claims under Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 28 April 2004, HCR/GIP/04/06

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *Handbook and Guidelines on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees*, April 2019, HCR/1P/4/ENG/REV .4

UN High Commissioner for Refugees (UNHCR), *UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan*, 30 August 2018

United Nations Population Fund (UNFPA), *Country Programme Action Plan 2015-2019 Between the Government of the Islamic Republic of Afghanistan and the United Nations Population Fund (UNFPA)*

Övrigt

Afghanistan Independent Human Rights Commission (AIHRC), *Forced Gynecological Exams As Sexual Harassment and Human Rights Violation*, 5 December 2015

RFSU (Riksförbundet för sexuell upplysning) (2011-11-01) *Slidkransen* (Elektronisk). Tillgänglig:<https://www.rfsu.se/sex-och-relationer/for-dig-som-undrar/kropp-och-kon/fittfakta/slidkrans-modomshinna/> (2019-12-03)

T. Wimpelmann, *Adultery, Rape, and Escaping the House: The Protection and Policing of Female Sexuality in Afghanistan*, CMI Working Paper Number 9, December 2017